संस्कृतम् (केन्द्रिकम्) कोड् सङ्ख्या - 322

कक्षा – द्वादशी

समयः – होरात्रयम् **अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च** **पूर्णाङ्काः – 80**

अवधातव्यम् -

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निदर्शात्मकानि सन्ति। प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति।
2. **आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्त्तव्यः।** यथा अनुवादकार्ये पञ्चवाक्यानां लेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि षड् वाक्यानि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथम-पञ्चवाक्यानां न अपितु यानि वाक्यानि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. श्लोके नाट्यांशे वा पृष्टाः प्रश्नाः अवबोधात्मकाः सन्ति। अतः विद्यार्थिनः एतेषु प्रदत्तशब्दानां स्थाने समभाव-पर्यायवाचि-शब्दानां प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति। तदर्थम् अङ्काः देयाः। यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः।
6. रचनात्मक-कार्ये वाक्यरचना प्रमुखा न तु वाक्यसौन्दर्य-तत्त्वम्। अतः आंशिकवाक्यशुद्धये अपि अङ्काः देयाः।

	खण्डः – क **अपठित – अवबोधनम् - 10 अङ्काः**	
1.	**अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतेन लिखत -**	**10**
	(अ) एकपदेन उत्तरत - केवलं प्रश्नद्वयम्	**1×2=2**
	(i) स्वशक्तेः (ii) नराणाम् (iii) हस्तिनम्	
	(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - केवलं प्रश्नद्वयम्	**2×2=4**
	(i) "संहतिः कार्यसाधिका' इति वचनं जगति प्रसिद्धमस्ति।	

	(ii) यस्मिन् राष्ट्रे सर्वे मानवा:, सर्वाणि राज्यानि च भेदभावं परित्यज्य एकतया व्यवहरन्ति तद्राष्ट्रं जनशक्त्या संसारस्य मुकुटमणिरिव समुज्ज्वलं भवति। (iii) यदि वयं सङ्घीभूय स्थास्याम: तर्हि अवश्यमेव शत्रून् जेतुं समर्था: भविष्याम:।	
	(इ) अनुच्छेदस्य (द्वित्रिशब्दात्मकं) समुचितं शीर्षकं लिखत। संहति: कार्यसाधिका /एकताया: प्रभाव: / सङ्घे शक्ति: कलौ युगे अन्ये अपि शीर्षका: भवितुम् अर्हन्ति।	1x1=1
	(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत- केवलं प्रश्नत्रयम्	1x3=3
	(i) (ग) रचिता (ii) (क) भारतीया: (iii) (घ) मानवै: (iv) (ख) एकताया:	

खण्ड: – ख

रचनात्मक–कार्यम् - 15 अङ्का:

2.	**भवान् आदित्य:। मुम्बई-नगरे वसति। भवान् गतसप्ताहे संस्कृतसम्भाषणशिबिरे भागं गृहीतवान्। तदधिकृत्य मित्रं रमेशं प्रति लिखितं पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दै: रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुन: लिखत-**	½x10=5
	मुम्बईनगरत: तिथि:- -------------- प्रिय मित्र (i) **रमेश** सस्नेहं नम:। अत्र कुशलं तत्रास्तु। गतसप्ताहे अस्माकं (ii) **विद्यालये** संस्कृतसम्भाषणशिबिरम् (iii) **आयोजितम्** आसीत्। चतुर्दशदिनानि यावत् वयं संस्कृतसम्भाषणस्य (iv) **अभ्यासम्** अकुर्म। तत्र एकस्या: लघुनाटिकाया: (v) **मञ्चनम्** अपि अभवत्। अहं तु विदूषकस्य (vi) **अभिनयम्** कृतवान्। सर्वे जना: हसित्वा हसित्वा (vii) **करतलध्वनिम्** अकुर्वन्। अहम् इदानीं सर्वदा संस्कृतेन एव संभाषणम् (viii) **करोमि**। भवान् अपि संस्कृतेन सम्भाषणस्य अभ्यासं (ix) **करोतु**। पितृभ्यां मम (x) **प्रणामाञ्जलिं** निवेदयतु। भवत: मित्रम् आदित्य:।	

3.	मञ्जूषाप्रदत्त-पदसहायतया अधोलिखितां कथां पूरयत -	½x10=5
	कस्मिंश्चित् नगरे कश्चन दरिद्रः ब्राह्मणः वसति स्म। सः भिक्षाटनेन जीविकार्जनं करोति स्म। कदाचित् सः पिष्टेन पूर्णम् एकं (i) **घटं** प्राप्तवान्। तं घटं नागदन्ते अवलम्ब्य तस्य अधः उपविश्य सः एकदृष्ट्या घटमेव पश्यति स्म। एकदा रात्रौ सः (ii) **चिन्तितवान्** यदि देशे दुर्भिक्षः भवेत् तर्हि एतस्य शतरूप्यकाणां मूल्यं भवेत्। तदा अहम् एतं घटं विक्रीय तेन धनेन अजद्वयं क्रेष्यामि। कालान्तरे तेन (iii) **अजसमूहः** एव भविष्यति। अनन्तरम् अजसमूहं (iv) **विक्रीय** धेनूः क्रेष्यामि। अनन्तरं ताः विक्रीय महिषीः ताः विक्रीय अश्वान् च क्रेष्यामि। तान् अपि विक्रीय यथेष्टं धनं (v) **सम्पादयिष्यामि।** बृहत् गृहं निर्मापयिष्यामि। तदा कश्चित् (vi) **ब्राह्मणः** आगत्य रूपवतीं स्वकन्यां मह्यं दास्यति। अनन्तरं मम पुत्रः जनिष्यते। देवशर्मा इति तस्य (vii) **नामकरणं** करिष्यामि। यदा सः जानुभ्यां चलितुं समर्थः भविष्यति तदा अहम् अश्वशालायां (viii) **पुस्तकम्** पठिष्यामि। तदा देवशर्मा जानुभ्यां चलन् मम समीपम् आगन्तुम् उद्युक्तः भविष्यति। तदा तं बालं ग्रहीतुं तस्य (ix) **मातरम्** आज्ञापयिष्यामि। यदा सा मम वचनं न श्रोष्यति तदा अहं कोपेन पादप्रहारेण तां दण्डयिष्यामि एवं चिन्तयन् सः (x) **पादप्रहारं** कृतवान् एव। पिष्टेन पूर्णः घटः पतितः, भग्नः च। "	
	अथवा	
	अधोलिखितसंवादे रिक्तस्थानानि पूरयन्तु। 1x5=5 तन्वी- सखि अवनि! भवती ह्यः विद्यालयं न आगतवती। अपि कुशलिनी त्वम्? अवनि - तन्वि ! (i) **अहं सर्वथा कुशलिनी अस्मि।** तन्वी- तर्हि ह्यः विद्यालयं किमर्थं नागता ? अवनि – (ii) **ह्यः तु अहं पक्षिणां सौन्दर्यं द्रष्टुं पक्षिविहारं गता आसम्।** तन्वी- अहो! पक्षिविहारम् अगच्छत्। बहूत्तमम्। कुत्रास्ति पक्षिविहारः ? अवनि- (iii) **पक्षिविहारः नोएडा-नगरे अस्ति।** तन्वी- 'नोएडा' इति नगरस्थस्य पक्षिविहारस्य विषये तु अहमपि श्रुतवती। के के खगाः दृष्टाः तत्र ? अवनि – तत्र अनेके दुर्लभाः खगाः दृष्टाः, यथा काष्ठकूटः, नीलकण्ठः विविधाः चटकाः च। तन्वी- अहो ! दुर्लभाः खगाः अपि दृष्टाः। अस्माकं पितरः तु कथयन्ति यत् तेषां शैशवावस्थायाम् अनेके खगाः गृहेषु इतस्ततः विचरन्ति स्म। अवनि - वस्तुतः अद्यत्वे नगरेषु तु पक्षिणां दर्शनं प्रायः दुर्लभमेव। तन्वी - सत्यं वदति भवती। (iv) **अद्यत्वे नगरेषु तु पक्षिणां दर्शनं प्रायः दुर्लभमेव।** अवनि - भवती अपि पक्षिविहारं द्रष्टुम् अवश्यं गच्छतु।	

	तन्वी - आम् सखि! (v) **अहं पक्षिविहारं द्रष्टुम् अवश्यं गमिष्यामि।** **अवधातव्यम् - रचनात्मक-कार्ये वाक्यरचना प्रमुखा। अत्र अन्यानि अपि उत्तराणि भवितुं शक्नुवन्ति।**	
4.	**निम्नलिखितवाक्येषु केषाञ्चन पञ्चवाक्यानां संस्कृतेन अनुवादं कुरुत –**	**1×5=5**
	(i) त्वं/ यूयं क्रीडनार्थं कदा गमिष्यसि/ गमिष्यथ। (ii) लतिका कनिका च पठतः। (iii) किम् अहं बहिः गच्छानि? (iv) यूयम् अत्र किं कुरुत ? (v) चेतनः चित्रं रचयति / निर्माति। (vi) ह्यः बुधवासरः आसीत्।	
	खण्डः - ग **अनुप्रयुक्तव्याकरणम् 20 अङ्काः**	
5.	**अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत-** **(केवलं प्रश्नषट्कम्)**	**1×6=6**
	(i) त्वदधीनम् (ii) यान्त्यधमाम् (iii) देव+आदेशः (iv) सहस्रैः+अपि (v) संन्यासिना+उक्तम् (vi) मनुः+नाम (vii) तावत्+मम	
6.	**अधोलिखित-वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समुचितं समस्तपदं विग्रहवाक्यं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत – (केवलं प्रश्नपञ्चकम्)**	**1×5=5**
	(i) (क) ज्ञानस्य उदधिः (ii) (घ) विद्यया युक्तेन (iii) (ख) यथोचितम् (iv) (क) मितभाषिणाम् (v) (ग) न अश्नन् (vi) (घ) आचार्यः देवो यस्य सः	

7.	अधोलिखित-वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समुचितं संयोजितं विभाजितं वा प्रकृतिं प्रत्ययं प्रदत्तविकल्पेभ्यः चिनुत – (केवलं प्रश्नषट्कम्)	1x6=6
	(i) (ग) प्र+सू+क्त (ii) (घ) निर्मनस्विता (iii) (क) अवेक्ष्यमाणे (iv) (ग) युक्ता: (v) (ख) एकाकिन्+ङीप् (vi) (ग) सेवितव्यानि (vii) (ख) संन्यासी	
8.	कोष्ठकप्रदत्तपदैः सह समुचितां विभक्तिं प्रयुज्य रिक्तस्थानपूर्तिं कृत्वा लिखत – (केवलं प्रश्नत्रयम्)	1×3=3
	(i) (ख) मुञ्जाय (ii) (क) भिक्षावटुना (iii) (घ) स्वाध्यायात् (iv) (ग) प्रज्ञया	
	खण्डः-घ भागः-I पठितांशावबोधनम् 25 अङ्काः	
9.	अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् यथानिर्देशं संस्कृतेन उत्तरत -	5
	अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	½×2=1
	(i) कापालिकः (ii) भोजः (iii) कापालिकस्य	
	आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	1×2=2
	(i) सभामागतं कापालिकं दण्डवत् प्रणम्य मुञ्जः प्रावोचद्-हे योगीन्द्र ! महापापिना मया हतस्य पुत्रस्य प्राणदानेन मां रक्षेति। (ii) शोकसन्तप्तो मुञ्जः प्रायश्चित्तं कर्तुं आत्मनो वह्नौ प्रवेशनं निश्चितवान्। (iii) कापालिकः प्रावोचद्-राजन्! मा भैषीः। शिवप्रसादेन भोजो जीवितो भविष्यति।	

	इ. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	1×2=2
	(i) भोजः (ii) श्रुत्वा (iii) सभामागतम्	
10.	अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् यथानिर्देशं संस्कृतेन उत्तरत -	5
	अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	½×2=1
	(i) जगतः (ii) आसुराः (iii) आसुरेषु/तेषु	
	आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	1×2=2
	(i) आसुरेषु मनुजेषु न शौचं नापि चाऽऽचारो न च सत्यं विद्यते। (ii) नष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः उग्रकर्माणः जनाः जगतः क्षयाय प्रभवन्ति। (iii) आसुराः जनाः प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च न विदुः।	
	इ. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	1×2=2
	(i) क्षयाय (ii) सत्यम् (iii) दृष्टिम्	
11.	अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा तदाधारितान् प्रश्नान् यथानिर्देशं संस्कृतेन उत्तरत -	5
	अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	½×2=1
	(i) समस्तसृष्टेः (ii) आशीर्वचांसि (iii) गान्धर्वविवाह-विधिना	
	आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	1×2=2
	(i) मदालसा पृच्छति यत् अत्रभवन्तः नारीस्वाधीनतामधिकृत्य किं कथयन्ति ? (ii) ऋतध्वजः गृहस्थाश्रमप्रयोगशालायाम् परीक्षार्थमुद्यतः आसीत्। (iii) ऋतध्वजः प्रष्टुमुत्सहते यत् किं गन्धर्वराजविश्वावसुमहाभागाः अपि स्वपत्नीं युधिष्ठिर इव हारितवन्तः हरिश्चन्द्र इव विक्रीतवन्तः ?।	

	इ. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)	**1×2=2**
	(i) तूष्णीम् (ii) स्वाधीनता (iii) कुण्डलायै	
12.	**अधोलिखितस्य पद्यस्य भावार्थं मञ्जूषाप्रदत्तपदैः पूरयित्वा पुनः लिखत –**	**1×3=3**
	भावार्थः – (i) चन्द्रेण (ii) सुशोभिता (iii) विद्यायुक्तेन **अथवा**	
	प्रदत्तात् भावार्थत्रयात् शुद्धं भावार्थं चित्वा लिखत-	**1×3=3**
	(अ) (i) यः मनुष्यः कर्माणि आरभते सः समृद्धिं प्राप्नोति। (आ) (ii) दुष्टजनानां दोषेषु एव यत्नः भवति। (इ) (ii) राज्ञे सज्जनः शत्रुः सन्नपि सम्माननीयः आसीत् यथा रुग्णाय औषधम्।	
13.	**अधोलिखित- श्लोकस्य प्रदत्ते अन्वये रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत –**	**1×3=3**
	अन्वयः – (i) अपरान् (ii) अहम् (iii) ईश्वरः	
14.	**'क' स्तम्भस्य वाक्यांशस्य 'ख' स्तम्भस्य वाक्यांशेन सह मेलनं कुरुत -**	**½×4=2**
	'क' स्तम्भः — **'ख' स्तम्भः** (i) स्वायत्तमेकान्तगुणं विधात्रा। — (घ) विनिर्मितं छादनमज्ञतायाः। (ii) आचार्याय प्रियं धनमाहृत्य — (ग) प्रजातन्तुं मा व्यवछेत्सीः। (iii) स पिता पितरस्तासां — (क) केवलं जन्महेतवः। (iv) प्रजानामेव भूत्यर्थं — (ख) स ताभ्यो बलिमग्रहीत्।	
15.	**अधोलिखितेषु वाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रसङ्गानुसारं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत –**	**½×4=2**
	(i) विक्रीतम् (ii) कोपितः (iii) समक्षम् (iii) चतुर्थः	

खण्डः – घ भागः – ii सामान्यसंस्कृतसाहित्यपरिचयः 10 अङ्काः		
16.	अधोलिखित-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)	1×3=3
	(i) शिवराजविजयम् (ii) मदालसा (iii) महाकविः कालिदासः (iv) प्रतिमानाटकम्	
17.	गद्य-पद्य-चम्पूकाव्यस्य च विधानां समुचितं वैशिष्ट्यं चित्वा लिखत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)	1×3=3
	(i) माघः (ii) किरातार्जुनीयम् (iii) मङ्गलाचरणम् (iv) मातृमुक्ति-मुक्तावली	
18.	समुचितं मेलयत -	1×4=4
	भागः क — **भागः ख** (i) रूपकस्य भेदाः — (ग) दश (ii) शूद्रकः — (घ) मृच्छकटिकम् (iii) भरत-मुनिः — (ख) नाट्य-शास्त्रम् (iv) उत्तररामचारितम् — (क) भवभूतिः	

****